

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИКО-ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО
ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СТОРІН У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент ІV курсу 13-421з групи
Спеціальності: 081 Право
Освітньо-професійної програми «Право»

Парфьонов Олександр Вікторович

Керівник: д.ю.н., професор Саінчин О.С.

Рецензент: к.ю.н., доцент Риженко І.М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика сторін кримінального процесу	5
1.1. Поняття сторони обвинувачення та сторони захисту у кримінальному процесі.....	5
1.2. Процесуальна правоздатність і дієздатність сторін кримінального процесу.....	8
РОЗДІЛ 2. Сторони і суб'єкти кримінального процесу, їх правовий статус	10
2.1. Посадові особи, які здійснюють кримінально-процесуальне провадження, їх права та обов'язки.....	10
2.2. Особи, які відстоюють свої інтереси у кримінальному процесі.....	22
2.3. Особи які відстоюють інтереси інших осіб.....	35
2.4. Особи що сприяють кримінальному процесу та здійснення правосуддя.....	37
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Актуальність дослідження. Реформа кримінального процесуального законодавства, яка ознаменувалася прийняттям у 2012 р. нового КПК України і яка не припиняється й до нині, вимагає не тільки осмислення, а й корінних змін у правосвідомості науковців, правозастосовників і суспільства в цілому. Нова правова реальність, що формується в державі, вимагає перегляду догматичних уявлень про сутність окремих кримінальних процесуальних інститутів, що перешкоджають їх ефективній реалізації, зокрема у кримінальному процесі.

Дослідження питань, пов'язаних із визначенням поняття суб'єктів кримінального провадження та проблеми їх класифікації, становить підвищений інтерес і для науковців, і для практиків, оскільки досудове розслідування неможливе без суб'єктів, які встановлюють, пізнають, засвідчують різні обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Учасники кримінального процесу це усі особи, які беруть участь в кримінально-процесуальних правовідносинах, тобто мають тут певні права і обов'язки. Вони виконують частину кримінально-процесуальної діяльності і є суб'єктами окремих кримінально-процесуальних дій і стосунків. У той же час деякі учасники кримінального процесу грають у ньому провідну роль, полягаючи в головному, центральному процесуальному правовідношенні, виконуючи одну з основних процесуальних функцій: звинувачення, захисту або вирішення справи. Ці учасники є суб'єктами не лише окремих процесуальних дій, але і усього кримінального процесу. Таким чином, суб'єкти кримінального процесу це такі його учасники, кримінально-процесуальні права яких дозволяють їм впливати на хід і результат кримінальної справи.

У основі класифікації учасників процесу лежать кримінально-процесуальні функції: юстиції (вирішення справи), звинувачення (кримінального переслідування) і захисту. Тому КПК ділить усіх учасників на тих, які відносяться до суду, до сторони звинувачення, до сторони захисту і інших учасників. Система суб'єктів і учасників кримінального процесу, що характеризує їх процесуальний статус, повинна будуватися на базі декількох класифікацій, з урахуванням володіння ними владними повноваженнями, стосунки до доведення та ін.

Об'єктом даного дослідження є сукупність правовідносин, які регулюються нормами кримінально-процесуального права і виникаючих при реалізації учасниками своїх повноважень у рамках здійснюваних ними функцій у кримінальному судочинстві.

Предметом дослідження є положення Конституції України, норми українського кримінально-процесуального законодавства, які регламентують діяльність учасників кримінального процесу.

Мета і основні завдання дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз українських правових норм, що регулюють діяльність учасників кримінального провадження при розгляді та вирішенні кримінальних справ.

Структура роботи складається з вступ, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТОРІН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Поняття сторони обвинувачення та сторони захисту у кримінальному процесі

Осіб, які вступають у кримінально-процесуальні правовідносини у зв'язку з подією злочину, чії права, повноваження та обов'язки регламентуються чинним законодавством визначають як суб'єктів кримінального процесу. Тобто, усі особи, які вступають у процесуальні правовідносини, незалежно від підстав, обсягу їх прав, повноважень чи обов'язків, стадії кримінального процесу, в котрій вони беруть участь, чи тривалості їх участі в процесі, є суб'єктами кримінального процесу.

З визначення суб'єктів кримінального процесу фактично слідує, що вони є його учасниками. І насправді використання в науковій літературі поняття “суб'єкти” прийшло на зміну поняттю “учасники” зовсім недавно. В цьому є деяка особливість саме кримінального процесу – суб'єкти фактично і є учасниками процесу, на відміну від багатьох інших галузей права. В подальшому в своїй роботі використовуватиму обидва ці поняття, як рівнозначні між собою, саме стосовно кримінально-процесуального їх значення.[3,с.74]

У кримінально-процесуальні відносини окремі особи вступають по-різному залежно від їх ставлення до факту, стосовно якого здійснюється процесуальне провадження. Перші — в силу необхідності захищати свої права і законні інтереси (потерпілий, цивільний позивач та інші); другі — в силу своїх посадових обов'язків щодо встановлення істини та забезпечення правосуддя (слідчий, прокурор, суддя і т.д.); треті — за дорученням чи угодою (представник цивільного позивача, захисник і т.д.); четверті —

притягаються до участі в процесі в примусовому порядку (обвинувачуваний, підозрюваний, підсудний).

Усі суб'єкти (учасники) процесу характеризуються тим, що вони:

а) беруть участь у справі на підставах і в порядку, передбачених кримінально-процесуальним законом, за умови, що відсутні обставини, за яких закон виключає можливість їх участі у справі;

б) мають визначені в законі права та обов'язки (закон визначає порядок їх реалізації);

в) діють у кримінальному судочинстві відповідно до своїх прав та обов'язків у встановленому порядку;

г) зобов'язані дотримуватись чинного законодавства;

д) мають проявляти толерантність, поважати честь і гідність інших учасників процесу

є) мають право на забезпечення особистої безпеки;

є) вступають у процесуальні правовідносини;

ж) несуть відповідальність за невиконання своїх обов'язків або порушення прав інших учасників.[9, с.65]

За характером виконуваних функцій, завдань і свого процесуального статусу суб'єктів кримінального процесу поділяють на чотири групи.

Органи та посадові особи, які ведуть та безпосередньо здійснюють кримінально-процесуальне провадження: слідчий, начальник слідчого відділу, орган дізнання, особа, яка провадить дізнання, суд (суддя), прокурор, обвинувач. Загальним для них є охорона державних інтересів та виконання функцій, спрямованих на досягнення завдань кримінального процесу. Вони наділені владно-розпорядчими повноваженнями та повинні бути не зацікавлені в результатах справи. Закон гарантує державний захист цих осіб та встановлює відповідальність за втручання в діяльність, здійснення будь-якого впливу з метою перешкодити їх юридичній

діяльності.

Особи, які мають та відстоюють самостійний інтерес: потерпілий, підозрюваний, обвинувачений, правопорушник у справах протокольної форми досудової підготовки матеріалів, цивільний позивач, цивільний відповідач. За слушною думкою деяких учених, сюди слід відносити і жертву злочину — особу, яка постраждала від злочину але до порушення кримінальної справи ще не визнана потерпілим.

Особи, які захищають та представляють інтереси "третьох осіб": захисник, представник цивільного позивача, представник цивільного відповідача. Спільним для них є те, що вони сприяють захисту прав осіб, які мають свої інтереси. Вони не можуть бути допитані про обставини справи, що стали відомі їм у зв'язку з виконуваною ними функцією.

Особи, які сприяють кримінальному судочинству: свідок, заявник про злочин, поняті, перекладач, експерт, спеціаліст, секретар судового засідання, заставодавець, поручитель тощо. Ці учасники кримінального процесу сприяють кримінальному судочинству за допомогою виконання завдань, покладених на них законом. [3, с.80]

1.2. Процесуальна правоздатність і дієздатність суб'єктів кримінального процесу

Момент виникнення правоздатності залежить від того, у якій якості виступає дана особа. Для групи суб'єктів цей момент пов'язаний з наданням державою компетенції відповідній особі (органу) і настає з призначення на посаду (створення органу); для обвинувачуваного, підозрюваного, підсудного - пов'язаний з виникненням кримінальної правоздатності і відсутністю обставин, що виключають провадження у справі (ст.6 КПК). Для потерпілого, цивільного позивача і відповідача створюється самим фактом вчинення злочину з заподіянням конкретної шкоди; для захисника - 1) одержанням спеціальних знань в галузі права і 2) наданням права на здійснення юридичної допомоги; у випадках і порядку, передбаченому законом (для родичів - п.11 ст.32 КПК) правоздатність захисника виникає при досягненні 18 років; для представників - також пов'язаний з досягненням визначеного віку (ст.52 КПК), законних представників - при наявності встановлених законом зв'язків. При цьому недієздатні, обмежено дієздатні і неповнолітні мають процесуальну правосуб'єктність. [5,с. 88]

Виникнення правоздатності в 3-й групі суб'єктів неможливе без типових ознак, які, однак, неконкретизовані в КПК: для свідка - це наявність правильно сприйнятих відомостей про обставини, що відносяться до справи незалежно від віку (ст.68 КПК), для експерта - наявність необхідних знань для дачі висновку (ст.75 КПК), для перекладача - здатність здійснювати достовірний і точний переклад, обумовлена рівнем освіти, віком і знанням мови.

Кримінально-процесуальна дієздатність виникає з настанням

певного юридичного факту, з яким закон пов'язує початок участі суб'єкта в судочинстві. Виникнення дієдатності у першій групі суб'єктів пов'язують з обов'язком реалізації прав і обов'язків у силу своєї компетенції. Для суб'єктів I групи - з обов'язком прийняти скаргу в порядку ст.ст. 4, 97 КПК Україна і вирішити її по суті, тобто з порушенням кримінальної справи і (чи) прийняттям її до свого провадження. Для суду зокрема - з одержання справи від прокурора в порядку підсудності, надходженням скарги потерпілого по справах приватного обвинувачення. Дієдатність суб'єктів 2-ї та 3-ї груп виникає з волевиявленням державного органу чи посадової особи, яке виражається у відповідному процесуальному документі про присвоєння процесуального статусу. [3, с.121]

Так, дієдатність підозрюваного виникає з моменту складання протоколу затримання чи постанови про застосування запобіжного заходу до пред'явлення обвинувачення і допиту в цьому статусі (ст. 43-1, 106 КПК). Дієдатність обвинувачуваного - з моменту винесення постанови про залучення до участі в кримінальній справі в цій якості (ст.132 КПК) чи з порушення суддею кримінальної справи по справах приватного обвинувачення, за матеріалами в протокольній формі. Дієдатність потерпілого настає з моменту винесення постанови про визнання його таким (ст.49 КПК); захисника - з винесення постанови про допуск до участі у справі за запрошенням (угодою) чи за призначенням (ст.44 КПК). Момент виникнення дієдатності свідка пов'язаний із врученням йому повістки (ст.166 КПК), експерта - з винесенням постанови про призначення судової експертизи (ст.75, 76, 196 КПК), перекладача - із складанням протоколу про його участь у справі в даній якості (ст.128 КПК). [5,67]

Розділ 4 КПК України передбачає перелік обмежень, наявність яких

не допускає виникнення дієдатності. При цьому мова буде йти про конкретну дієдатність по конкретній справі.

РОЗДІЛ 2

СТОРОНИ І СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС

2.1. Посадові особи, які здійснюють кримінально-процесуальне провадження, їх права та обов'язки

До числа учасників (суб'єктів) кримінального процесу даної категорії належать: слідчий, орган дізнання (особа, яка провадить дізнання), прокурор, суддя (суд).

Слідчий – учасник (суб'єкт) кримінального процесу, уповноважений провадити попереднє слідство. Попереднє слідство у кримінальних справах провадиться слідчими про-куратури, слідчими органів внутрішніх справ, а у справах про ряд державних злочинів - слідчими органів безпеки (ст. 112 КПК України).

Незалежно від відомчої належності всі слідчі мають під час розслідування у кримінальній справі однакові процесуальні права та обов'язки, проводять розслідування в одному і тому ж самому процесуальному порядку.

Слідчий зобов'язаний у кожному випадку виявлення ознак злочину порушити справу та прийняти її до свого провадження, провести об'єктивне розслідування та вжити заходів до розкриття злочину, встановлення об'єктивної істини, захисту прав та законних інтересів громадян, відшкодування заподіяної злочином шкоди, виявлення та усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, забезпечення правильного застосування закону.

Слідчий вправі самостійно провадити всі слідчі та інші

передбачені законом процесуальні дії в межах своєї компетенції. Для реалізації своїх прав та обов'язків слідчий має широкі процесуальні повноваження. Під час провадження попереднього слідства всі рішення про напрям слідства та проведення слідчих дій слідчий приймає самостійно, за винятком випадків, коли щодо цього законом передбачено рішення суду або отримання санкції прокурора, і несе повну відповідальність за їх законне та своєчасне проведення. Одна з гарантій встановлення об'єктивної істини у справі - забезпечення справжньої процесуальної самостійності слідчого.

Якщо проаналізувати Закон України «Про прокуратуру», а також ст. 227-231 КПК України, то можна помітити, що прокурорський нагляд став механізмом керівництва слідчим. Прокурор, зазначав М.С. Строгович, не тільки наглядає за дізнанням та слідством, але й має вирішальну владу щодо всіх питань розслідування у справі. Вказівки прокурора органам попереднього слідства мають обов'язковий характер, їх невиконання є однією з підстав для повернення справи на додаткове розслідування. Після декількох повернень такі справи часто-густо припиняються за надуманими підставами, оскільки передбачені законом строки слідства минули. Більше того, прокурор має право змінити або відмінити обраний слідчим запобіжний захід, передати справу від одного слідчого до іншого, а в разі незгоди з обвинувальним висновком - скласти новий обвинувальний висновок; при цьому обвинувальний висновок, складений раніше, із справи вилучається (ст. 230 КПК України). [2, с.134]

На мій погляд, за прокурором має бути закріплено не стільки право давати обов'язкові до виконання вказівки, скільки право скасовувати незаконні рішення слідчого, відновлювати справедливість та законність, вносячи свої пропозиції та рекомендації.

Слідчий повинен негайно приступити до провадження слідства у порушеній або прийнятій ним до свого провадження справі. У разі

необхідності проведення слідчих або розшукових дій в іншому районі слідчий має право провадити їх особисто або доручити провадження цих дій відповідному слідчому або органу дізнання, який повинен виконати доручення в строк не більше десяти діб (ст. 118 КПК України).

Слідчий має право давати органам дізнання доручення і вказівки про провадження розшукових та слідчих дій і вимагати від органів дізнання сприяння під час провадження окремих слідчих дій.

Постанови слідчого, винесені у відповідності з законом у кримінальній справі, що перебуває в його провадженні, є обов'язковими для виконання всіма підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами.

Згідно із ст. 60 КПК України слідчий не може брати участь у розслідуванні справи та підлягає відводу в таких випадках:

1) якщо він є потерпілим, свідком, цивільним позивачем, цивільним відповідачем або родичем будь-кого з них, а також родичем обвинуваченого;

2) якщо він брав участь у справі як експерт, спеціаліст, перекладач, захисник або був представником інтересів потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;

3) якщо він або його родичі заінтересовані в результатах справи;

4) за наявності інших обставин, які викликають сумніви в його об'єктивності.

За наявності вказаних підстав для відводу слідчий повинен заявити самовідвід. За цими ж підставами йому може бути заявлено відвід обвинуваченим, захисником, а також потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем або їх представниками. Питання про відвід вирішується прокурором протягом двадцяти чотирьох годин. [4, с.111]

Орган дізнання. Згідно із ст. 101 КПК України органами дізнання є: міліція; податкова міліція; органи безпеки - у справах, віднесених законом

до їх відання; командири військових частин, з'єднань, керівники військових установ - у справах про всі злочини, вчинені підлеглими їм військовослужбовцями та військовозобов'язаними під час проходження ними зборів, а також у справах про злочини, вчинені робітниками та службовцями Збройних Сил України у зв'язку з виконанням службових обов'язків або в розташуванні частини, з'єднання, установи; митні органи - у справах про контрабанду; керівники кримінально-виконавчих установ, слідчих ізоляторів, лікувальних та виховно-трудова профілакторіїв - у справах про злочини проти встановленого порядку несення служби, вчинені працівниками цих установ, а також у справах про злочини, вчинені в розташуванні вказаних установ; органи державного пожежного нагляду - у справах про пожежі та порушення протипожежних правил; органи прикордонної охорони - у справах про порушення державного кордону; капітани морських суден, що перебувають у далекому плаванні.

Дізнання - це заснована на процесуальному законі діяльність спеціально уповноважених адміністративних органів, спрямована на запобігання та розкриття злочинів, розшук та викриття винних.

У кримінально-процесуальному законі дано вичерпний перелік органів, наділених правом провадити дізнання. Для них усіх функція дізнання не є основним видом діяльності. З необхідністю провадити розслідування злочинів вони зустрічаються лише у певних випадках, коли це потрібно та неминуче. В таких випадках дії цих органів регулюються нормами кримінально-процесуального закону, і вони виступають як органи дізнання. [4, с.162]

Органи дізнання - це органи, уповноважені кримінально-процесуальним законом порушувати та розслідувати кримінальні справи у зв'язку з інформацією, що надійшла про вчинення злочину, та відсутністю можливості у слідчого приступити до провадження слідства.

Дізнання - це розслідування, що здійснюється за необхідністю

органами адміністративної юрисдикції, які наділяються статусом органу дізнання. Кримінально-процесуальна діяльність органів дізнання включає:

- прийняття, реєстрацію, розгляд, перевірку заяв та повідомлень про злочини та вжиття по них необхідних заходів або вирішення питання про порушення кримінальної справи у разі безпосереднього виявлення ознак злочину (ст. 94-100 КПК України);

- провадження дізнання у справах про тяжкі злочини (ч. 2 ст. 104 КПК України);

- провадження дізнання у справах, про злочини, що не є тяжкими (ч. 1 ст. 104 КПК України);

- досудову підготовку матеріалів у протокольній формі (ст. 425-429 КПК України);

- провадження слідчих дій в порядку виконання окремих доручень слідчого або іншого органу дізнання (ст. 114, 118 КПК України);

- участь в окремих слідчих діях, що провадяться слідчим (ч.3 ст. 114 КПК України).

З числа названих видів процесуальної діяльності органу дізнання власне дізнанням, як таким, вважається лише самостійна процесуальна діяльність органу дізнання в межах порушеної кримінальної справи.

Побудова правової держави передбачає непримиренну боротьбу із злочинністю. Для того, щоб ця боротьба була наступальною, необхідно в першу чергу створити надійні гарантії правової та соціальної захищеності слідчих, співробітників карного розшуку та підрозділів боротьби з організованою злочинністю.

В цьому напрямі вважається за можливе та необхідне здійснити такі заходи:

- об'єднати підрозділи оперативно-розшукової юрисдикції МВС та

експертно-криміналістичних служб у єдину організацію - кримінальну поліцію, яка б підпорядковувалась тільки Міністерству внутрішніх справ України та була виведена з підпорядкування місцевих органів влади;

- об'єднати слідчі апарати МВС та Прокуратури та утворити єдиний незалежний слідчий комітет. На слідчих та оперативних працівників треба поширити статус недоторканності аналогічно статусу недоторканності депутатів;

- ввести у практику переміщення оперативних працівників та слідчих з одного району в інший після п'яти років роботи з гарантуванням житла та працевлаштування за спеціальністю членів їхньої родини. У разі виходу на пенсію слідчим та співробітникам кримінальної міліції має бути забезпечено право вибору іншого місця проживання з вирішенням житлової проблеми.

Дізнання здійснюється за правилами, встановленими кримінально-процесуальним законом для провадження попереднього слідства, за декотрими спеціально обумовленими винятками, доповненнями та положеннями.

До числа загальних положень, що характерні для всіх форм дізнання та не властиві попередньому слідству, можна віднести такі.

Особа, яка провадить дізнання, не користується процесуальною самостійністю в тому обсязі, яким користується слідчий. При незгоді з вказівками прокурора щодо питань про притягнення як обвинуваченого, про кваліфікацію злочину та обсяг обвинувачення, про направлення справи до суду або про зупинення справи орган дізнання (особа, яка провадить дізнання) має право оскаржити їх вищому прокурору, але не припиняючи виконання цих вказівок. Такі вказівки прокурора обов'язкові до виконання, так само як і вказівки про обрання, зміну або скасування запобіжного заходу, кваліфікацію злочину, провадження окремих слідчих

дій та розшук осіб, які вчинили злочин. [7, с.89]

Повноваженнями по провадженню тих або інших процесуальних дій закон наділяє не саму особу, яка провадить дізнання, а «орган дізнання». Тому для особи, яка безпосередньо провадить дізнання, обов'язковими є вказівки керівника органу дізнання. Крім того, ті процесуальні документи, в яких відображається рішення органу дізнання (рішення, приймати які закон уповноважив орган дізнання), підлягають обов'язковому затвердженню керівником органу дізнання.

Отже, затвердженню керівником органу дізнання підлягають постанови особи, яка провадить дізнання, про виконання таких процесуальних рішень і дій:

- порушення кримінальної справи;
- направлення заяви (повідомлення) за підслідністю;
- відмову в порушенні кримінальної справи;
- направлення кримінальної справи за підслідністю;
- закриття, зупинення, поновлення провадження у справі;
- розшук обвинуваченого;
- проведення обшуку, виїмки, освідування;
- накладення арешту на майно;
- обрання, зміну або скасування запобіжного заходу;
- притягнення особи як обвинуваченого;
- привід обвинуваченого, свідка, потерпілого або розшук обвинуваченого;
- відсторонення обвинуваченого від посади;
- етапування.

Керівник органу дізнання затверджує також протокол затримання.

Затвердженню керівником органу дізнання безсуперечно підлягають всі процесуальні акти, які має санкціонувати прокурор. Вони набувають сили з моменту затвердження їх прокурором. Ті документи, які

підлягають затвердженню тільки керівником органу дізнання, набувають юридичної сили з моменту їх затвердження останнім. [7, с.51]

Низка процесуальних актів не потребує затвердження їх керівником органу дізнання. Це протоколи всіх слідчих дій (за винятком протоколу затримання); постанова про виділення або об'єднання кримінальних справ; постанова про визнання особи потерпілою, цивільним позивачем або цивільним відповідачем; постанова про приєднання речових доказів до кримінальної справи; протокол явки з провиною та інші документи. Складання таких документів віднесено до компетенції особи, яка провадить дізнання, а не органу дізнання. Вони набирають законної сили з моменту їх підписання особою, яка провадить дізнання.

Прокурор – учасник (суб'єкт) кримінального процесу, на якого згідно із ст. 121 Конституції України покладаються:

- нагляд за додержанням законів органами попереднього слідства, дізнання та оперативно-розшукової юрисдикції;
- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадян або держави в суді у визначених законом випадках;
- нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні примусових заходів, пов'язаних з обмеженням свободи громадян.

Прокурор не уповноважений здійснювати нагляд за діяльністю суду або судді під час розгляду ними кримінальних справ. Здійснюючи нагляд за виконанням законів органами дізнання та попереднього слідства, прокурор зобов'язаний:

- вживати заходів до того, щоб жодний злочин не залишився нерозкритим та жоден злочинець не ухилився від відповідальності;
- суворо наглядати за тим, щоб жоден громадянин не зазнав

незаконного та безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності або іншого незаконного обмеження в правах;

- слідкувати за неухильним додержанням встановленого кримінальним законодавством порядку провадження дізнання та попереднього слідства;

- суворо слідкувати за тим, щоб ніхто не був заарештований інакше як за постановою суду або з санкції прокурора;

При вирішенні питання про санкцію на арешт прокурор зобов'язаний ретельно ознайомитися з усіма матеріалами, що обґрунтовують проведення арешту, а в необхідних випадках особисто допитати підозрюваного або обвинуваченого.

Прокурор, як представник органу влади, відноситься до учасників кримінального процесу, згідно своїх повноважень він бере участь на всіх стадіях процесуального судочинства, здійснюючи при цьому контроль за додержанням законності, забезпечує та підтримує обвинувачення висунуте в судовому порядку.

Так положенням, прописаних статтею 121 Конституції України чітко прописано, про те, що відповідно до своїх повноважень прокурор виконує дві функції у кримінальному процесі, зокрема, у судочинств, тобто він підтримує обвинувачення висунуте державою по відношенню до обвинуваченого, та виконує функцію пов'язану з контролюванням та догляданням за якісним додержанням законності органами досудового слідства. [7, с.118]

Як прокурори які беруть участь у кримінальному провадженні, перелічені у пункті 3 статті 15 Кримінально-процесуального кодексу, діють у повному складі та виконують функції визначені кримінально-процесуальним законодавством України.

Прокурор який виконує завдання, відповідно своїх владних

повноважень, які наданні йому державою є незалежним у своїй кримінально-правовій діяльності, спробу втрутитись в цю діяльність забороняється особам, які не володіють законними на те повноваженнями. Органи влади в Україні, апарат місцевого самоврядування, а також установи, підприємства та організації, крім цього посадові та фізичні особи повинні погоджуватись, реалізовувати та дотримувати законодавчі вимоги та відповідні процесуальні вердикти прокурора.

Наділений повноваженнями по нагляду за додержанням законів органами дізнання та попереднього слідства, прокурор у межах своєї компетенції вправі:

а) давати вказівки про провадження дізнання та попереднього слідства, про обрання, зміну або відміну запобіжного заходу щодо підозрюваного та обвинуваченого, про притягнення особи як обвинуваченого, про кваліфікацію злочину та обсяг обвинувачення, про направлення справи, а також про провадження окремих слідчих дій та розшук злочинців, що переховуються;

б) вимагати від органів дізнання та слідчого для перевірки кримінальні справи, документи, матеріали та інші відомості про вчинені злочини, хід дізнання, попереднього слідства та розшуку злочинців;

в) брати участь у проведенні дізнання та попереднього слідства та у необхідних випадках особисто провадити попереднє слідство або окремі слідчі дії у будь-якій справі;

г) повертати кримінальні справи органу дізнання та слідчому зі своїми письмовими вказівками про провадження додаткового розслідування;

д) відмінити незаконні та безпідставні постанови органів дізнання та слідчого;

е) усувати особу, яка провадить дізнання, або слідчого від подальшого ведення дізнання або слідства, якщо вони припустилися

порушення закону при розслідуванні справи;

ж) витребувати будь-яку справу від органу дізнання та передавати його слідчому, а також передавати справу від одного слідчого іншому з метою забезпечення найбільш повного та об'єктивного розслідування справи;

з) доручати органам дізнання виконання окремих слідчих дій та розшукових заходів у справах, що перебувають у провадженні слідчих органів прокуратури;

і) санкціонувати: арешт; обшук; виїмку документів, що становлять державну таємницю; накладення арешту та виїмку поштово-телеграфної кореспонденції; відсторонення обвинуваченого від посади; поміщення обвинуваченого в медичний заклад закритого типу; затверджувати постанови: про ексгумацію трупа; про встановлення строку ознайомлення зі справою; про припинення справи за nereабілітуючими підставами; про відміну запобіжного заходу - арешту;

к) продовжувати строк розслідування та тримання обвинуваченого під вартою;

л) порушувати, відмовляти в порушенні та закривати кримінальні справи;

м) затверджувати обвинувальний висновок або повертати кримінальну справу слідчому для провадження додаткового розслідування; н) змінювати обвинувальний висновок слідчого або складати новий висновок;

о) давати письмову згоду на направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного або медичного характеру.

Письмові вказівки прокурора органам дізнання та попереднього слідства є обов'язковими для виконання. Оскарження отриманих вказівок

вищому прокурору не зупиняє їх виконання за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 114 КПК України.

Виходячи із змісту п. 13 розділу 15 Конституції України, протягом п'яти років після набуття нею чинності зберігається існуючий порядок видачі прокурором санкцій на арешт та тримання під вартою, на затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також на проведення обшуку, а згідно з п. 9 прокуратура продовжує здійснювати надані їй кримінально-процесуальним законом функції до введення в дію нових законів.

Прокурор підлягає відводу за тими ж підставами, що й суддя. Проте, якщо прокурор брав участь у проведенні попереднього слідства у справі, підтримував обвинувачення в суді або робив висновок при розгляді справи в касаційному порядку чи в порядку нагляду, то ці обставини не можуть бути підставою для відводу (ст. 58 КПК України).

Відвід, заявлений прокурору при розгляді справи в суді, розв'язується судом, а при розслідуванні справи - вищим прокурором. [2, с.153]

У чинному Кримінально-процесуальному кодексі України для означення даної форми розслідування використовується саме цей термін, у той час як у Конституції України (розділ 15 «Перехідні положення») вжито термін «досудове слідство», який набуває все ширшого обігу в мові юридичної науки. Цей термін використовують і розробники нового КПК України.

2.2. Особи, які відстоюють свої інтереси у кримінальному процесі

У юридичній літературі існує думка, що потерпілий є повноправним учасником процесу і наділений усіма необхідними правами. Така постановка питання начебто знімає проблему подальшого розширення прав потерпілих у кримінальному судочинстві, але з цим погодитися не можна. Кримінально-процесуальне законодавство досить чітко регулює питання про характер участі потерпілого у стадіях порушення кримінальної справи та попереднього розслідування. Порушення кримінальної справи є першою стадією кримінального процесу. В цій стадії закладається особливий комплекс відносин між органами дізнання, слідчим, прокурором, заявником та іншими особами. Вона криє по собі дії з прийняття й перевірки заяв (повідомлень) про вчинені злочини або злочини, що готуються, закріплення слідів злочину, винесення певних рішень і перевірки їх законності та обґрунтованості.

М.П. Кузнецов вважає, що кримінальний процес починається не з моменту порушення кримінальної справи, а з моменту надходження до органів, правомочних порушити кримінальну справу, повідомлень, даних про вчинення чи підготовку злочину, тобто з часу появи приводу до порушення кримінальної справи. [9, с.72]

З такою думкою слід погодитись і вважати початковим моментом цієї стадії надходження до відповідного державного органу заяви чи повідомлення про злочин. Саме з цього часу починається реагування на злочин у формі кримінально-процесуальної діяльності. Тобто в ст. 94 КПК, що іменується "Приводи і підстави до порушення кримінальної справи", насправді мова йде про приводи для початку кримінально-процесуальної діяльності.

Не можна не погодитися з думкою В.С. Зеленецького про те, що

сама назва стадії "порушення кримінальної справи" не повністю відображає суть цієї стадії. Така назва є вузькою, однобічною, передає лише найменування одного можливого рішення, що може бути прийняте, а саме - про порушення кримінальної справи. На практиці ж можуть виноситися рішення і про відмову в порушенні кримінальної справи, і про направлення заяв і повідомлень за належністю. Тому В.С. Зеленецький пропонує іменувати цей процес "дослідчим кримінальним процесом"². Вважаю, що й ця назва не є досить влучною. [11, с.72]

О.Р. Михайленко наголошує на тому, що провадження попереднього слідства з кримінальних справ відрізняється від розслідування злочинів, яке, на його думку, починається ще до винесення рішення про порушення кримінальної справи. [8, с.105]

На мою думку найбільш правильною назвою цієї стадії кримінального процесу є "Перевірка і вирішення заяв і повідомлень, про злочини"³. Адже в стадії порушення кримінальної справи (як вона зараз називається) така справа порушується не завжди. На цій стадії кримінального процесу перевіряються заяви й повідомлення про злочин.

Ефективність розслідування злочинів прямо залежить від того, як швидко з моменту вчинення суспільне небезпечного діяння розпочато дізнання й попереднє слідство. Своєчасність порушення кримінальної справи дозволяє покласти край злочині, вона має вирішальне значення для повного і швидкого його розкриття і розслідування.

Провадження за заявами й повідомленнями обмежено часом. У ст. 97 КПК визначено строк, упродовж якого слід винести рішення за заявою чи повідомленням про злочин, - три дні. За цей час правоохоронний орган зобов'язаний прийняти повідомлення, проаналізувати дані, що в ньому містяться, і сформулювати певне процесуальне рішення. Якщо даних, наведених у заяві, недостатньо для винесення обгрунтованого рішення, її перевірка здійснюється у строк, що не може перевищувати десяти днів.

Завершується провадження за заявами й повідомленнями про злочини винесенням одного з трьох процесуальних рішень: 1) порушенням кримінальної справи; 2) відмовою в порушенні кримінальної справи; 3) направленням заяви або повідомлення за належністю,

Кримінальна справа може бути порушена лише за наявності до того законних приводів і підстав, передбачених ст. 94 КПК. На практиці іноді плутають поняття "приводи" й "підстави", а це призводить до того, що в постанові Про порушення справи не завжди вказується, який конкретно привід має місце, а також що є підставою для порушення справи. Тому вважаю за необхідне нагадати, що приводи - це ті джерела, завдяки яким встановлюються первинні дані (відомості) про злочин або його підготування. Вони перелічені у ч. 1 ст. 94 КПК.

Найпоширенішим джерелом є заяви та листи громадян, а також повідомлення організацій, установ, підприємств, посадових осіб, представників влади, громадськості.

Важливе значення, на мою думку, має питання про момент визнання особи потерпілою в кримінальній справі. Як я вже згадував, потерпілий вважається учасником процесу з моменту винесення постанови про визнання особи потерпілою. Є поодинокі випадки, коли слідчий не вжив заходів щодо встановлення осіб, котрі змогли б захистити свої права як потерпілі.

Рішення про визнання особи потерпілою в більшості випадків постановляється безпосередньо перед пред'явленням обвинувачення або після нього.

Існують і факти необгрунтованої відмови в порушенні справи за повідомленням потерпілих про вчинення щодо них чи їх майна, злочинів, порушення закону під час реєстрації заяв або повідомлень потерпілих про вчинення злочинів. А несвоєчасне порушення кримінальної справи за заявою чи повідомленням потерпілої особи про вчинений злочин є грубим

порушенням права потерпілого. Водночас чинне законодавство не містить конкретних норм, що регулювали б питання про відповідальність посадових осіб, із вини яких потерпілий не отримав надійного захисту своїх прав та інтересів з боку правоохоронних органів та суду.

На мою думку, рішення про визнання особи потерпілою слід виносити на ранньому етапі провадження в кримінальній справі. Це сприятиме реальному втіленню ідеї законодавця про активну участь потерпілого у кримінальному судочинстві.

Вважаю, що для визнання особи потерпілою достатньо мати докази, які свідчать лише про те, що діяння підпадає під ознаки злочину, передбаченого однією зі статей особливої частини Кримінального кодексу; злочин було вчинено або підготовлено; саме цим злочином справді заподіяно певну шкоду, вказану в законі; існує причинний зв'язок між даним злочином і моральною, фізичною або майновою шкодою, що настала.

Цю категорію учасників (суб'єктів) кримінального процесу складають: обвинувачений (підсудний), підозрюваний, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач.

Обвинувачений – це особа, щодо якої в установленому законом порядку винесено постанову про притягнення її як обвинуваченого (ст. 43 КПК України). Притягнення як обвинуваченого відбувається у стадії попереднього розслідування або дізнання, коли слідчим або особою, яка провадить дізнання, зібрані достатні докази, що вказують на вчинення злочину даною особою. Після віддання до суду обвинувачений стає підсудним. [3, с.141]

Обвинувачений не вважається винним, доки його винність не буде доведена в передбаченому законом порядку та встановлена вироком суду, що набрав законної сили.

Відстоюючи свої інтереси, обвинувачений має право: знати в чому

його обвинувачують; давати показання за пред'явленим йому обвинуваченням або відмовитися давати показання та відповідати на запитання; мати захисника та побачення з ним до першого допиту; подавати докази; заявляти клопотання; заявляти відводи; подавати скарги на дії та рішення особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, судді та суду; ознайомлюватися після закінчення попереднього слідства або дізнання з усіма матеріалами справи; брати участь у судовому розгляді в суді першої інстанції. Підсудний, поряд з цим, має право на останнє слово.

Реалізація прав обвинуваченого пов'язана з вступом його у правовідносини із слідчим та іншими учасниками процесу і здійснюється в передбаченому законом порядку. [6, с.73]

Порядок реалізації зазначених прав обвинуваченого:

1. Право обвинуваченого знати, в чому його обвинувачують. Виніши мотивовану постанову про притягнення особи як обвинуваченого з викладенням конкретних дій, що ставляться в вину, та їх юридичної кваліфікації, слідчий не пізніше двох днів з моменту винесення такої постанови зобов'язаний пред'явити її обвинуваченому. Останній у такий самий строк має бути повідомлений про всі зміни обвинувачення. Обвинувачений має бути допитаний не пізніше однієї доби після висунення обвинувачення та мати можливість дати свої пояснення і зробити зауваження.

Під час пред'явлення обвинувачення та допиту обвинуваченого обов'язковою є присутність захисника, крім випадків, коли він не бере участі у справі взагалі.

2. Право обвинуваченого давати показання або відмовитися давати показання та відповідати на запитання. Допит обвинуваченого провадиться негайно і в усякому разі не пізніше доби після пред'явлення обвинувачення. На початку допиту слідчий повинен запитати

обвинуваченого, чи визнає він себе винним у пред'явленому обвинуваченні, після чого запропонувати йому дати показання по суті обвинувачення.

Обвинувачений має право викласти свої показання власноручно, а також скористатися послугами перекладача. Доводи обвинуваченого мають бути ретельно та всебічно перевірені. Обвинувачений не несе ніякої відповідальності за відмову від давання показань або за давання хибних показань. Давання показань - його право, а не обов'язок.

3. Право обвинуваченого мати захисника та побачення з ним до першого допиту. У відповідності з вимогами ст. 44 КПК України захисник допускається до участі у справі з моменту пред'явлення обвинувачення, а в разі затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, або застосування запобіжного заходу у вигляді взяття під варту - з моменту оголошення їй протоколу про затримання або постанови про застосування запобіжного заходу, але не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання. [6, с.86]

Як захисники допускаються особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

У відповідності з приписами ст. 47 КПК України захисника запрошують сам обвинувачений чи підозрюваний, його законні представники, родичі або інші особи за дорученням або за проханням обвинуваченого чи підозрюваного. У тих випадках, коли явка для участі у справі захисника, обраного обвинуваченим, неможлива протягом 72 годин, особа, яка провадить дізнання, або слідчий відповідно мають право запропонувати обвинуваченому запросити іншого захисника або забезпечують йому захисника. Обов'язок забезпечити участь захисника в такому випадку покладається на керівника адвокатського об'єднання за місцем провадження справи.

Обвинувачений має право на побачення з захисником на-одинці до

першого допиту, а після першого допиту - без обмеження кількості та тривалості.

Замінити одного захисника іншим можна тільки за клопотанням або за згодою обвинуваченого.

При виконанні даних приписів виникає низка проблем. Наприклад, на підставі ч. 3 ст. 47 КПК України в тих випадках, коли явка для участі у справі захисника, обраного обвинуваченим, неможлива протягом 72 годин, слідчий, суд мають право запропонувати обвинуваченому запросити іншого захисника або забезпечують йому захисника через керівника адвокатського об'єднання. Проте займатися запрошеннями у слідчого просто немає процесуального часу, оскільки на підставі ст. 133 КПК України він зобов'язаний вже протягом 48 годин висунути обвинувачення, а згідно із ст. 140 КПК України присутність захисника при висуненні обвинувачення обов'язкова. До того ж, де гарантії, що з'явиться захисник з колегії адвокатів, якщо у обвинуваченого немає коштів на оплату його послуг. Вихід один: суворо дотримувати строки пред'явлення обвинувачення та забезпечувати через адвокатське об'єднання присутність при пред'явленні обвинувачення захисника, який виконуватиме свої повноваження до прибуття захисника, обраного обвинуваченим.

У законі слід розширити перелік осіб, які можуть брати участь у справі як захисники, вказавши, що захисником може виступати будь-яка особа, що має юридичну освіту, якщо немає обставин, які б виключали її участь у справі.

Обвинувачений (підсудний) має право в будь-який момент провадження у справі відмовитися від захисника. Така відмова допускається тільки за ініціативою обвинуваченого або підсудного і не може бути перешкодою для продовження участі у справі прокурора або громадського обвинувача, а також захисників інших підозрюваних,

обвинувачених або підсудних. [4, с.125]

При відмові від захисника особа, яка провадить дізнання, або слідчий складає протокол, суд виносить ухвалу, а суддя -постанову.

Відмова від захисника не може бути прийнята:

1) у справах про злочини, у вчиненні яких обвинувачуються особи у віці до 18 років;

2) у справах про злочини осіб, які внаслідок своїх фізичних або психічних вад (німі, глухі, сліпі та інші) не можуть самі реалізувати своє право на захист;

3) у справах осіб, які не володіють мовою, якою ведеться судочинство;

4) коли санкція статті, за якою кваліфікується злочин, передбачає смертну кару;

5) при провадженні справи про застосування примусових заходів медичного характеру.

Згідно із ст. 46 КПК України участь захисника в судовому розгляді обов'язкова також у справах, в яких бере участь державний або громадський обвинувач, а також у справах осіб, між інтересами яких є протиріччя, та якщо хоч одна з них має захисника. Ці положення логічно випливають із ст. 261 КПК України, що проголошує рівність прав та можливостей учасників судового розгляду щодо надання та дослідження доказів і заявлення клопотань.

Слідчий може звільнити обвинуваченого від оплати послуг захисника, якщо останній брав участь у справі за призначенням та в разі малозабезпеченості обвинуваченого.

Право подавати докази обвинувачений здійснює: безпосередньо передаючи особі, у провадженні якої перебуває справа, речові докази, що є в його розпорядженні, сліди злочину, матеріали відеозапису,

звукозапису, кінозйомки, фотознімки, інші матеріали технічного документування своєї діяльності, комп'ютерні дискети, факси, телетайпограми, а також письмові документи та інші докази; даючи показання та пояснення у справі; заявляючи клопотання про провадження слідчих дій або про постановлення додаткових запитань перед експертами; особисто беручи участь у слідчих діях, а також у судовому слідстві та ставлячи запитання свідкам, експертам й іншим учасникам процесу.

Беручи участь у судових дебатах або виступаючи з останнім словом, обвинувачений (підсудний) може піддати докази аналізу, дати їм оцінку, звернути увагу на прогалини, сумніви, алібі або недоброякісність тих чи інших доказів.

Подання доказів - право, а не обов'язок обвинуваченого. Органи та особи, які ведуть кримінальний процес, не мають права перекладати обов'язок доказування на обвинуваченого.

Право обвинуваченого заявляти клопотання. Письмові або усні клопотання обвинуваченого приймаються до розгляду та підлягають перевірці у строк не більше доби. Обвинувачений має право заявити клопотання на будь-якій стадії кримінального процесу.

Усні клопотання підлягають занесенню до протоколів відповідних слідчих, судових або інших процесуальних дій. Клопотання або задовольняються, або ні. У разі відмови у задоволенні клопотання слідчий виносить про це мотивовану постанову (ст. 129 КПК України), з якою ознайомлює обвинуваченого.

Право обвинуваченого заявляти відводи. Обвинувачений має право заявити відвід слідчому, особі, яка провадить дізнання, прокурору, судді, захиснику та секретарю судового засідання, якщо за будь-якими обставинами вони будуть зацікавленими в результаті справи. Заявлений відвід розглядається та розв'язується в порядку ст. 54-62 КПК України.

Право обвинуваченого подавати скарги. Дії слідчого оскаржуються

прокурору, а в окремих випадках - до суду. Постанова про закриття справи оскаржується прокурору протягом семи днів з дня отримання письмового повідомлення або копії постанови про закриття справи. Надалі рішення прокурора може бути оскаржене обвинуваченим до суду протягом семи днів з дня отримання повідомлення прокурора про залишення скарги без задоволення.

Згідно із ст. 110 КПК України дії та постанови органів дізнання оскаржуються прокурору та розглядаються ним протягом десяти днів. Скарга, що подана на слідчого, розглядається прокурором протягом трьох днів (ст. 235 КПК України). Крім того, постанова про припинення справи та санкція прокурора на арешт можуть бути оскаржені обвинуваченим безпосередньо до суду.

Санкція прокурора на арешт розглядається суддею протягом трьох днів, на постанову про припинення справи - протягом п'яти днів, а в разі складності справи - протягом десяти днів (ст. 236 КПК України). Вирок суду оскаржується в касаційному порядку протягом семи діб з моменту проголошення вироку, а якщо засуджений тримається під вартою, - протягом семи діб з моменту вручення йому копії вироку.

Право обвинуваченого на ознайомлення з матеріалами справи. Слідчий зобов'язаний пояснити обвинуваченому його право знайомитися з усіма матеріалами справи як особисто, так і за допомогою захисника. Обмежувати час для ознайомлення зі справою не можна, за винятком випадків, коли обвинувачений явно намагається цим шляхом зволікати закінчення розслідування. [5, с.131]

Ознайомлення з усіма матеріалами справи - право обвинуваченого; відмова його скористатися цим правом не означає, що у справі допущено порушення процесуального закону, і не тягне за собою затримки подальшого провадження у справі.

Непред'явлення обвинуваченому всіх матеріалів справи повинно

розглядатися як суттєве порушення прав обвинуваченого на захист та тягти за собою скасування вироку або повернення справи на дослідження.

Право обвинуваченого брати участь у розгляді справи в суді. Після закінчення попереднього слідства обвинуваченому вручається копія обвинувального висновку не пізніше як за три доби до дня розгляду справи в суді.

Розгляд справи в суді першої інстанції проходить за участю підсудного. За відсутності підсудного розгляд справи допускається лише в тому разі, якщо він перебуває за межами держави і ухиляється від явки до суду або просить розглянути справу, за якою не передбачається покарання у вигляді позбавлення волі, у його відсутність (ст. 262 КПК України).

Беручи участь у розгляді справи в суді, обвинувачений (підсудний) використовує всі свої права, що передбачаються ст. 43 КПК України. Крім того, він має право: просити про оголошення доказів, що є у справі, а суд зобов'язаний прохання задовольнити; ставити запитання іншим підсудним, свідкам, потерпілому, експерту, спеціалісту, перекладачу, цивільному позивачу та цивільному відповідачу; брати участь у судових дебатах сторін за відсутності захисника; звертатися до суду з останнім словом (ст. 263 КПК України). [4, с.190]

Право підсудного на останнє слово - це святиня правосуддя. Суд не має права обмежувати тривалість останнього слова підсудного або будь-яким чином впливати на його розмірковування, спрямовувати його промову, регламентувати її або коригувати. Не можна уривати промову підсудного або ставити йому під час її проголошення будь-які запитання.

Закон покладає на обвинуваченого ряд обов'язків. Обвинувачений зобов'язаний з'являтися за викликом особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, суду; у разі неявки щодо нього можуть бути застосовані встановлені законом примусові заходи - привід, запобіжний

захід.

Обвинувачений повинен виконувати вимоги слідчого щодо проведення огляду, надання зразків для порівняльного дослідження, участі в огляді та відтворенні обстановки і обставин події; дотримуватися порядку в судовому засіданні.

У відповідності з вимогою ст. 53 КПК України суд, слідчий, прокурор, особа, яка провадить дізнання, зобов'язані пояснити обвинуваченому та всім іншим особам, які беруть участь у справі, їх права та забезпечити можливість здійснення цих прав.

Підозрюваним визнається: 1) особа, яку затримано за підозрою у вчиненні злочину; 2) особа, до якої застосовано запобіжний захід до винесення постанови про притягнення її як обвинуваченого.

Підозрюваний має право: знати, в чому він підозрюється; давати показання і відповідати на запитання; мати захисника та побачення з ним до першого допиту; подавати докази; заявляти клопотання та відводи; вимагати перевірки прокурором правомірності затримання; подавати скарги на дії та рішення особи, яка провадить оперативно-розшукові дії та дізнання, слідчого та прокурора. Про роз'яснення прав підозрюваному вказується в протоколі затримання або постанові про застосування запобіжного заходу. [5, с.75]

Реалізація підозрюваним своїх прав здійснюється в тому ж порядку, що й реалізація прав обвинуваченим. Право підозрюваного знати, в чому він підозрюється, забезпечується тим, що в протоколі затримання обов'язково вказуються підстави та мотиви затримання, наводяться пояснення затриманого, а сам протокол підписується затриманим; у постанові про застосування запобіжного заходу має бути вказано на злочин, у вчиненні якого особа підозрюється; перед допитом підозрюваному має бути об'явлено, у вчиненні якого злочину він підозрюється, про що зазначається в протоколі допиту.

Давання підозрюваним показань не може розглядатися як його процесуальний обов'язок. У цьому відношенні підозрюваний повністю прирівнюється до обвинуваченого. Допит його повинен вестися відповідно до правил допиту обвинуваченого. Підозрюваний не несе кримінальної відповідальності за відмову від давання показань та за давання за відомо неправдивих показань.

Підозрюваному закон надає право мати захисника. При цьому захисник надається підозрюваному або допускається до участі у справі з моменту оголошення протоколу затримання або постанови про застосування запобіжного заходу, але не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання. Захисник підозрюваного має ті ж права, що й захисник обвинуваченого.

Допит підозрюваного про обставини справи та про об-ставини, пов'язані з його затриманням, провадиться негайно, а якщо це неможливо, то не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання. При допиті присутність захисника є обов'язковою, за винятком випадку, коли підозрюваний відмовляється від захисника (ч. 1 ст. 46 КПК України).

Перед допитом підозрюваному повинні об'явити, у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'ясните його права.

Підозрюваний зобов'язаний:

1) з'являтися за викликом органів дізнання та попереднього слідства. У разі нез'явлення без поважних причин він може бути доставлений у порядку приводу;

2) не чинити перешкоди нормальному ходу розслідування протизаконними методами. У разі, коли підозрюваний вдається до таких дій, до нього можуть бути застосовані більш суворі запобіжні заходи.

2.3 Учасники процесу, які відстоюють інтереси інших осіб

Захисник — це учасник кримінального процесу, на якого покладено функцію захисту, і в силу цього він зобов'язаний використовувати всі зазначені в законі засоби і способи з метою з'ясування обставин, що виправдовують підзахисного чи пом'якшують його відповідальність. Як захисники допускаються особи, які є фахівцями в галузі права. Згідно з частиною першою ст. 59 Конституції України кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Ст. 44 КПК України визначає, що захисником може бути будь-яка особа, яка запрошена і уповноважена самим обвинуваченим (підозрюваним, підсудним, засудженим) чи призначена відповідно до закону здійснювати захист прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого та надавати їм необхідну юридичну допомогу при провадженні у кримінальній справі.

З моменту закінчення досудового слідства як захисники допускаються близькі родичі обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники. Захисником не може бути особа, яка має судимість. Відповідно до ст. 2 Закону України "Про адвокатуру" адвокат не може працювати в суді, прокуратурі, державному нотаріаті, органах внутрішніх справ, служби безпеки, державного управління, Виходячи з такого положення, особи, що мають відповідний юридичний статус, не можуть допускатись до участі в справі як захисник. [8, с.385]

Одна й та сама особа не може бути захисником двох або кількох підозрюваних, обвинувачених і підсудних, якщо інтереси захисту одного з них суперечать інтересам захисту іншого.

Захисник допускається до участі в справі в будь-якій стадії процесу.

У випадках, коли участь захисника є обов'язковою, близькі родичі

обвинуваченого, його опікуни або піклувальники як захисники можуть брати участь у справі лише одночасно з захисником - адвокатом чи іншим фахівцем у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за Дорученням юридичної особи.

Про допуск захисника до участі в справі особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор, суддя виносять постанову, а суд - ухвалу.

Представники потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача. Як представники потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача у справі можуть брати участь: адвокати, близькі родичі, законні представники, уповноважені в силу закону представляти під час провадження у кримінальній справі законні інтереси відповідно потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача, а також інші особи за постановою особи, у провадженні якої перебуває справа.

Представниками можуть бути: опікуни; піклувальники; представники установ і організацій, у піклуванні яких перебувають ті, кого вони представляють; посадові особи підприємств, установ і організацій, що є цивільними позивачами або цивільними відповідачами. Представники користуються процесуальними правами осіб, інтереси яких вони представляють. [6, с.146]

2.4. Особи що сприяють кримінальному процесу та здійсненню правосуддя

Свідок. Свідком є учасник кримінального процесу, який не має статусу потерпілого, обвинуваченого, підозрюваного або підсудного і якому відомі будь-які обставини, що підлягають встановленню у справі, та відсутні обставини, що заважають його допиту. Будь-який громадянин України, якщо він став очевидцем розслідуваної події, незалежно від його становища (прокурор, голова місцевої адміністрації, судця, президент держави тощо) може бути допитаний як свідок. Вік свідка не обмежено. Діти також можуть бути допитані як свідки, якщо вони в силу свого розвитку правильно сприймати обставини, що мають значення для справи. [9, с.112]

Як свідок може бути допитана будь-яка особа, про яку є дані, що їй відомі будь-які обставини, які стосуються справи (ст. 68 КПК України). Нездатність особи через свої психічні чи фізичні вади правильно сприймати ті або інші явища та давати про них об'єктивні показання унеможлиблює її участь у справі як свідка.

Відповідно до приписів ст. 69 КПК України не можуть бути допитані як свідки також: захисник підозрюваного, обвинуваченого або підсудного про обставини, які стали відомі йому у зв'язку з виконанням своїх обов'язків; адвокат.

Свідок має право:

- 1) давати показання рідною мовою або іншою мовою, якою і вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;
- 2) заявляти відвід перекладачу;
- 3) знати, у зв'язку з чим і в якій справі він допитується;
- 4) власноручно викладати свої показання в протоколі допиту;

5) користуватися нотатками і документами при даванні показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших даних, які йому важко тримати в пам'яті;

6) відмовитися давати показання щодо себе, членів сім'ї та близьких родичів;

7) знайомитися з протоколом допиту і клопотати про внесення по нього змін, доповнень і зауважень, власноручно робити такі доповнення і зауваження;

8) подавати скарги прокурору на дії дізнавача і слідчого;

9) одержувати відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для давання показань.

У разі наявності відповідних підстав свідок має право на забезпечення безпеки шляхом застосування заходів, передбачених законом і в порядку, передбаченому статтями 52-1-52-5 КПК України. Свідок зобов'язаний з'явитися за викликом та дати правдиві показання. [9, с.120]

Експерт. Особливе значення в вирішенні завдання встановлення об'єктивної істини в процесі мають різні речові докази та експертні дослідження речових джерел доказової інформації. Згідно зі ст. 75 КПК України як експерт може бути викликана будь-яка особа, яка має необхідні спеціальні знання для винесення висновку з питань, що досліджуються. Спеціальні знання - сукупність сучасних теоретичних знань і спеціальних практичних умінь і навичок у галузі науки, мистецтва чи ремесла, набутих у результаті фахової підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування і попередження злочинів.

Експертиза в кримінальному процесі - це проваджуване в передбаченій законом формі компетентними особами за постановою слідчого (особи, що провадить дізнання, прокурора або суду) дослідження різних об'єктів, явищ і процесів, які містять доказову інформацію, з

використанням спеціальних знань, спрямоване на з'ясування обставин, які мають значення для вирішення завдань кримінального процесу.

Експерт — це незацікавлена в справі особа, що володіє спеціальними знаннями й уміннями в окремій галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла і яка залучається у встановленому законом порядку до участі в кримінальному процесі для провадження експертизи. Експертиза може бути призначена та проведена відповідними спеціалістами в будь-якій галузі людських знань, за винятком права. Експерт дає висновок від свого імені та несе за нього особисту відповідальність. Висновок експерта має значення самостійного виду доказів у кримінальному процесі. Правовий статус експерта, певні вимоги до нього встановлені ст. 62, 75, 77, 196, 200-201, 310-311 КПК України, законом України "Про судову експертизу" та підзаконними нормативними актами.

Спеціаліст Спеціалістом у кримінальному процесі визнається будь-яка не заінтересована в результаті справи особа, яка має необхідні спеціальні знання в науці, техніці, мистецтві чи ремеслі або володіє вміннями, навиками у певній галузі діяльності і відповідно до ст, 128-1 КПК України залучається до участі у проведенні слідчої дії для сприяння слідчому в збиранні та дослідженні доказів. [5, с.129]

Як спеціалістом так і експертом можуть бути особи, які володіють спеціальними знаннями. Але в процесуальному статусі між експертом і спеціалістом є різниця. Спеціаліст, використовуючи свої спеціальні знання, надає допомогу слідчому в провадженні слідчих дій, а саме: в пошуку, виявленні, фіксації, вилученні та огляді доказових матеріалів, застосуванні для цього необхідних технічних засобів, наприклад засобів так званої "польової криміналістики" при огляді місця події, тоді як експерт досліджує направлені йому на експертизу докази і формулює висновки по поставлених перед ним питаннях, які мають значення

самостійних доказів. Якщо експерт досліджує вже одержані докази і дає висновок, який має самостійне доказове значення, то спеціаліст покликаний надати допомогу в збиранні доказів. Тому процесуальне становище спеціаліста й експерта різне.

До особи, яка викликається як спеціаліст, закон ставить дві основні вимоги: бути не зацікавленим в результаті справи та мати необхідні для участі в даній слідчій дії спеціальні знання.

Закон не обмежує кола слідчих дій, для участі в провадженні яких може, бути залучений спеціаліст.

Поняті. Залучення понять у кримінальному процесі має на меті створення необхідних умов для об'єктивного та правильного провадження слідчих дій, засвідчення та закріплення доказів.

Ст. 127 КПК України передбачає обов'язкову участь не менше двох понять при провадженні обшуку, виїмки, огляду, пред'явленні осіб та предметів для впізнання, відтворенні обстановки й обставин події, описі майна та освідуванні. [3, с.175]

Як поняті можуть бути викликані будь-які не заінтересовані у справі повнолітні громадяни. Не можуть бути понятими потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого та потерпілого, працівники органів дізнання та досудового слідства.

Поняті зобов'язані:

- бути присутніми під час провадження слідчої дії;
- після закінчення слідчої дії засвідчити своїм підписом у протоколі факт, зміст та результати цієї дії;
- не розголошувати без дозволу слідчого чи дізнавача дані, які стали відомі йому у зв'язку з виконанням своїх обов'язків (функції понятого).

Поняті мають право:

- робити зауваження і заяви з приводу проваджуваних з їх участю слідчих дій, які підлягають занесенню до протоколу;

- знайомитись з протоколом слідчої дії, проваджуваної з їх участю;
- одержувати відшкодування витрат, пов'язаних з участю в кримінальній справі,
- на забезпечення особистої безпеки.

Поняті несуть кримінальну відповідальність згідно зі ст. 387 Кримінального кодексу України за розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила дізнання чи досудове слідство, даних досудового слідства чи дізнання, якщо були попереджені в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані.

Перекладач. Як перекладач (ст. 128 КПК України) до участі у кримінальному процесі може бути залучена будь-яка не заінтересована у результаті справи особа, що володіє мовою, якою ведеться судочинство, а також мовою, якою володіють та користуються будь-які учасники процесу.

Перекладач зобов'язаний:

- з'явитися за викликом слідчого, органу дізнання, прокурора або суду;
- здійснити повно і точно доручений йому переклад та засвідчити його правильність своїм підписом у відповідних процесуальних документах;
- заявити самовідвід за наявності відповідних обставин, що вказують на його зацікавленість у справі чи залежність від інших учасників процесу;
- не розголошувати без дозволу слідчого дані досудового слідства;
- додержуватися порядку судового розгляду.[4, с.196]

Секретар судового засідання — учасник кримінального процесу, в процесуальні обов'язки якого входить ведення та засвідчення своїм підписом вірності протоколу судового засідання та розпорядчого засідання суду.

Він виконує за дорученням судді також необхідні організаційні функції: повідомляє учасників процесу про час і місце розгляду справи, з'ясовує причини нез'явлення та інформує про це суд, виконує інші доручення головуючого по забезпеченню судового процесу (вручає копію вироку), надає можливість ознайомлення з протоколом судового засідання тощо. [6, с.90]

Секретар судового засідання повинен бути не зацікавленим у результатах справи.

Заявник - особа, яка заявила про злочин. Заявник є учасником кримінального процесу в стадії порушення кримінальної справи. Саме на цій стадії особа, яка заявила про злочин, має статус заявника. Далі — у стадіях досудового розслідування та судового розгляду — така особа, залежно від підстав, виступає або як потерпілий, якщо їй заподіяно шкоду, або як свідок, якщо вона була лише очевидцем вчиненого злочину. Інколи заявник стає й обвинуваченим, якщо з'ясується, що він сам вчинив злочин.

На заявникові лежить обов'язок давати правдиві повідомлення. Він несе кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий донос, про що його має бути попереджено при отриманні від нього заяви.

Заявник має право ознайомлюватися з протоколом отримання заяви, робити зауваження та доповнення або ж власноручно викласти свою заяву.

ВИСНОВКИ

Учасники кримінального судочинства (процесу) це всі особи, які беруть участь у кримінально-процесуальних правовідносинах, тобто мають тут певні права та обов'язки. Тому поняття учасника судочинства тотожне поняттю суб'єкта кримінально-процесуальних відносин.

У юридичній літературі минулих років можна було зустріти й іншу точку зору. Вона полягала в тому, що учасники судочинства це не всі суб'єкти процесуальних відносин, а тільки ті з них, які відстоюють у справі певний матеріально-правовий інтерес власний (обвинувачений, підозрюваний, потерпілий, цивільний позивач і цивільний відповідач) або представляється (захисник, представник потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача або законний представник неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого).

Однак у главі III чинного КПК України до числа учасників судочинства віднесені не тільки особи, що переслідують або представляють той чи інший матеріально-правовий інтерес, але також і ті, хто такого в справі не має: суд, прокурор, слідчий, начальник слідчого відділу, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач та інші. Учасники судочинства неоднорідні, вони можуть виконувати різні кримінально-процесуальні функції і мати різні права і обов'язки, тобто володіти різним правовим статусом. Таким чином, учасники кримінального судочинства це державні органи, посадові, а також фізичні та юридичні особи, які виконують певні кримінально-процесуальні функції, що володіють відповідним правовим статусом і вступають один з одним у кримінально-процесуальні правовідносини. Поняття кримінально-процесуальних функцій не можна звести до простої суми повноважень, прав і обов'язків тих чи інших учасників судочинства, тобто до їх компетенції, або правоздатності. Завдяки поняттю функцій, права та обов'язки одних

учасників вступають у взаємодію з правами та обов'язками інших учасників, створюючи систему кримінально-процесуальної діяльності. Кожен з учасників має в ній певне призначення, грає свою процесуальну роль (слідчого, прокурора, судді, обвинуваченого, захисника, свідка і т. д.). Діяльність різних учасників або їх груп, у свою чергу, утворює в судочинстві різні, що не збігаються між собою, а іноді і прямо протилежні, великі напрямки. Усередині кожного з цих напрямків процесуальні ролі, що їх учасниками процесу, близькі один до одного і навіть можуть між собою перетинатися, однак ролі учасників, що належать до різних напрямків процесуальної діяльності, суворо розмежовані і не повинні змішуватися. Пояснюється це просто різні напрями процесуальної діяльності існують саме тому, що в їх основу покладено суперечливі процесуальні інтереси. Допустити перетин подібних інтересів у діяльності одних і тих же учасників значить поставити під загрозу збереження ними об'єктивності і неупередженості в процесі.

Можна сказати, що за допомогою поняття функцій процесуальна діяльність, немов за лекалом, розкrojена таким чином, щоб суперечливі інтереси не заважали один одному, а, навпаки, працювали на спільні цілі судочинства.

Перш за все, поділ процесуальних функцій стоїть на сторожі об'єктивності та незалежності суду, який виконує функцію правосуддя. Ясно, що якщо суд буде намагатися поєднувати у своїй діяльності одночасно завдання кримінального переслідування винних і завдання вирішення справи, він не зможе залишатися повністю об'єктивним і неупередженим, а потреби кримінального переслідування вийдуть на перший план, підпорядкувавши собі цілі правосуддя.

Адже перш ніж судити, треба встановити і викрити особу, яка

вчинила злочин, а це пов'язано з формуванням у всякого сумлінного кримінальної переслідувача переконання у винності обвинуваченого. І навпаки, кримінальний переслідувач, наділений одночасно і судовими повноваженнями, буде схильний надавати обвинувальний напрямок своєї діяльності з вирішення справи. Звідси виникає непорушний змагальний принцип ніхто не повинен бути суддею у своїй власній справі. Проте неприпустимо змішання з іншими не тільки судової функції. Не потребує доказі той факт, що не може бути захисником особа, зацікавлена у визнанні підзахисного винним; настільки ж очевидно, що захисник не вправі представляти суду обвинувальні докази, робити чи підтримувати обвинувальні висновки, заявляти про визнання винності підзахисного, якщо той її заперечує.

Певний виняток існує в публічно-змагальному кримінальному процесі для функції обвинувачення, яка за певних умов може перетнутися з функцією захисту, наприклад, якщо обвинувач приходить до висновку про необхідність припинення кримінального переслідування обвинуваченого і юридично мотивує цей висновок. З одного боку, відмова від обвинувачення укладається у зміст функції обвинувачення, означаючи завершення її виконання таким, негативним, способом, але, з іншого боку, саме обґрунтування обвинувачем (у ухвалі про закриття провадження, у заяві суду про відмову від обвинувачення) виведення про невинність або необхідності звільнення особи від кримінальної відповідальності є не що інше, як діяльність на захист інтересів обвинуваченого. Тут відчувається своєрідна юридична інтерференція, вплив на принцип поділу функцій іншого кримінально-процесуального початку переваги захисту, якому в даному випадку віддається перевага, бо обвинувач може стати на позицію захисту, а захисник на позицію обвинувачення ні.

Треба сказати, що поняття процесуальних функцій спочатку породжене теорією змагального судочинства, бо саме при цьому

процесуальному ладі воно найбільш актуально змагальні функції обвинувачення, захисту, судового розгляду і вирішення справи (правосуддя) дозволяють не тільки ізолювати між собою суперечливі інтереси сторін, що саме по собі вже служить запорукою об'єктивності процесу, а й забезпечити їх зустріч у відкритому і чесному судовому спорі, що є для змагального процесу джерелом руху і розвитку.

Отже, процесуальні функції це такі напрямки процесуальної діяльності, які об'єднують різних учасників судочинства в окремі групи, визначають зміст їх правового статусу, розмежовують в процесуальній діяльності суперечливі інтереси і направляють їх на досягнення загальних цілей і завдань кримінального судочинства. Коротко можна сказати, що процесуальні функції являють собою основні напрямки процесуальної діяльності, в яких виражається спеціальна роль і призначення учасників судочинства.

Правовий статус учасника судочинства це сукупність його прав і обов'язків, встановлених нормами права і відповідають виконуваній ним процесуальної функції. Правовий статус не довільний, а визначається виконуваній учасником функцією і не може виходити за її межі. Так, наприклад, не можна змушувати обвинуваченого, підозрюваного чи будь-яку іншу особу давати свідчення проти самої себе, бо подібний обов'язок є приналежність функції обвинувачення, а не захисту і т. д. Учасники кримінального процесу можуть бути класифіковані за різними ознаками. Деякі процесуалісти вважають, що коли незабаром поняття функції відповідає за розподіл учасників процесу на групи, причому за таким істотного і важливого критерію, як різні процесуальні інтереси, правомірно саме поняття функцій покласти в основу класифікації учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. //
2. Кримінальний кодекс України. Офіційний текст. – К.: Видавництво Юрінком Інтер, 2001.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України. – К.: Атіка, 2001.
4. Повітряний кодекс України. Офіційний текст із змінами станом на 01.10.2000 р. – К.: Ін Юре, 2000.
5. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003.
6. Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
7. Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — № 90—91. — 19 травня.
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 41—42, № 43, № 44—45. — Ст. 529.
9. Про прокуратуру : Закон України від 5 лист. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 53. — Ст. 793.
10. Про адвокатуру : Закон України від 19 груд. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 9. — Ст. 62.
11. Загальна декларація прав людини : прийнята та проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1948 р. // Офіційний вісник України. — 2008. — № 93. — Ст. 3103.
12. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. // Офіційний вісник України. — 1998. — № 13. — Ст. 270.

13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права людини

14. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. — Х. : Право, 2012. — Т. 1. — 768 с.

15. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. — К. : Центр учбової літератури, 2013. — 544 с.

16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар Ківалов С.В., Міщенко С.М., Захарченко В.Ю.: Одиссей, 2013. – 1104 с.

17. Поняття, сутність і види кримінально-процесуальних функцій / Д. Адаховський // Право України. - 2010. — № 6. — С. 220—225. Андрусак В.

18. Лобойко Л. М. Кримінальний процес: підручник / Л. М. Лобойко. – К.: Істина, 2014. – 432 с.

19. Мета та завдання досудового слідства / В. Андрусак // Вісник прокуратури. — 2010. — № 1. — С. 77—80.

20. Аленін Ю. Публічна природа гарантій прав особи у кримінальному процесі /

21. Ю. Аленін // Право України. — 2003. — № 4. — С. 30—32. Божьев В. П. Уголовно-процессуальные правоотношения /

22. Божьев В. П. — М. : Юрид. лит., 1975. — 176 с. Гевко В. Кримінально-процесуальна форма : структура та елементи / В. Гевко // Право України. — 2002. — № 6. — С. 138—139. Гевко В.

23. Удосконалення процесуальної форми як основа реформування кримінального судочинства України / В. Гевко // Право України. — 2010. — № 2. — С. 150—157. Горбачов О.

24. Завдання кримінального судочинства : витоки, зміст, реалізація / О. Горбачов, В. Кривобок // Право України. — 1999. — № 8. — С. 34—37. Грошевий Ю.

25. Кримінально-процесуальні аспекти оперативнорозшукової діяльності / Ю. Грошевий, Е. Дідоренко, Б. Розовський // Право України. — 2003. — № 1. — С. 73—78.

26. Зінченко І. Л. Завдання сучасного кримінального процесу України / І. Л. Зінченко // Проблеми законності. — Х., 2006. — Вип. 77. — С. 151—156.

27. Карабут Л. Форма і формалізм у кримінально-процесуальній діяльності / Людмила Карабут // Вісник прокуратури. — 2011. — № 10. — С. 69—76.

28. Кучинська О. П. Системність принципів кримінального провадження як визначальний фактор їх ефективного регуляторного впливу на кримінально-процесуальні відносини / О. П. Кучинська // Адвокат. — 2012. — № 1. — С. 7—11.

29. Актуальні питання кримінального процесу України [текст]: навч. посіб. / [Є.М. Блажівський, І.М. Козьяков, О.М. Толочко, С.С. Мірошніченко, Г.П. Власова та ін]; за заг. ред.. Є.М. Блажівського. — К: НАПУ; Центр учбової літератури, 2013 р. — 304 с

30. Лобойко Л. М. Стадії кримінального процесу : [навч. посіб.] / Лобойко Л. М. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 176 с.

31. Маляренко В. Т. Про завдання кримінального судочинства / В. Т. Маляренко // Вісник Верховного Суду України. — 2000. — № 6. — С.